

Sporten voor volwassenen met een laag inkomen

Een kwalitatief onderzoek naar het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen

Aranka Windmeijer

Stageverslag

Msc Communication,
Health & Life Sciences

Sporten voor volwassenen met een laag inkomen

Een kwalitatief onderzoek naar het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen

Aranka Windmeijer

950210961050

Universiteit: Wageningen Universiteit

Studie: Communication, Health & Life Sciences

Specialisatie: Health & Society

Leerstoelgroep: HSO

Begeleider Wageningen Universiteit: Annemarie Wagemakers

Begeleiders Mulier Instituut: Wikke van Stam & Agnes Elling

April, 2020

Voorwoord

Het laatste onderdeel van mijn master Communication, Health & Life Sciences is het uitvoeren van een stageopdracht. Ik ben blij met de kans die ik heb gekregen om mijn stage bij het Mulier Instituut te lopen. Ik heb genoten van de sfeer op het kantoor, de fijne collega's en de interessante verhalen over hun werk. Ook het schrijven van dit verslag was een leerzaam proces en tijdens deze periode heb ik veel geleerd over sportdeelname van mensen in armoede. Aan het begin van dit onderzoek had ik nog bedenkingen over waar het toe zou leiden. Het project stond nog in de kinderschoenen en mensen bereiken was lastig. Desondanks begon het onderzoek (mede door de leuke interviews) steeds meer vorm te krijgen. Ik ben blij met het resultaat en ik hoop dat dit onderzoek wordt opgepakt zodat dit onderwerp nog meer onder de aandacht kan worden gebracht.

Graag wil ik een paar mensen in het bijzonder bedanken die mij hebben geholpen bij het komen tot dit eindresultaat. Als eerste wil ik Agnes Elling en Wikke van Stam bedanken. Ik kon altijd terecht met vragen en voor ideeën als ik weer een beetje vastliep bij het uitvoeren van mijn onderzoek. Ik wil jullie bedanken voor de interessante gesprekken die mij veel inzichten hebben opgeleverd. Daarnaast wil ik ook mijn begeleidster vanaf de universiteit bedanken, Annemarie Wagemakers. Heel erg bedankt voor de aangename afspraken en voor de eerlijke feedback. Door de feedback werd ik weer in de goede richting gestuurd om mijn verslag verder te schrijven. Als laatste speciale dank voor familie en vrienden bij wie ik mijn hersenspinsels kwijt kon en bij wie ik terecht kon voor afleiding.

Hartelijk dank!

Aranka Windmeijer

Wageningen, 10 april 2020

Samenvatting

Introductie

In Nederland is het Nationaal Sportakkoord in het leven geroepen om ervoor te zorgen dat alle mensen in Nederland kunnen en blijven sporten. Sport inclusief maken is één van de doelstellingen binnen het Sportakkoord. Er is nog weinig aandacht voor beleid voor volwassenen met een laag inkomen. Het is belangrijk om de financiële belemmeringen weg te halen voor deze doelgroep, zodat zij kunnen deelnemen aan sport. Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in het huidige beleid van gemeenten ten behoeve van sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen.

Methode

Er is een exploratief kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar het beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen is ingericht en uitgevoerd binnen gemeenten. Vijf interviews met experts van gemeente Nieuwkoop, gemeente Utrecht, Stichting Life Goals, Volwassenenfonds Sport & Cultuur en het Leger des Heils zijn gecodeerd en geanalyseerd. Daarnaast zijn er vijf documenten gecodeerd en geanalyseerd.

Resultaten

De aandacht voor sportstimulatie voor mensen met een laag inkomen in het gemeentelijk beleid is sinds de start van het Nationaal Sportakkoord toegenomen. Veel gemeenten hebben beleid dat gericht is op sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. In de gemeente Utrecht is dit de U-pas. De gemeente Nieuwkoop maakt gebruik van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Er zijn diverse partijen en organisaties die zich nationaal of lokaal bezighouden met het aanbieden van sport voor de doelgroep. Op nationaal niveau wordt er samengewerkt met de ondertekenaars van het Sportakkoord, de nationale organisaties en fondsen. Lokaal zijn er netwerken/coalities met de gemeente, sportaanbieders en zorginstellingen van de betreffende gemeente. De uitvoering van het beleid wordt door de experts als positief beoordeeld. Met het huidige beleid is al een groot deel van de doelgroep aan het sporten geholpen.

Discussie/conclusie

Gemeenten focussen zich al steeds meer op het beleid ten behoeve van sportdeelname voor volwassenen, maar gemeenten weten niet altijd hoe ze het beleid in moeten richten. Er is een behoefte te zien naar een fonds voor volwassenen. Het huidig beleid zorgt er al voor dat een deel van de doelgroep aan het sporten is, maar het is belangrijk om nog meer mensen te bereiken. Vervolgonderzoek met meer en andere experts en het definiëren van specifieke doelgroepen, kan nog meer inzicht geven in het gemeentelijk beleid en de beweegredenen van de doelgroep om mee te doen of te stoppen met het sportaanbod. Om het beleid beter in te kunnen richten is het voor Nederlandse gemeenten aan te raden om mensen met een laag inkomen centraal te stellen binnen het beleid, om de domeinen sport en sociaal welzijn met elkaar te verbinden en om Volwassenenfonds Sport & Cultuur te gebruiken om sport aan te bieden voor de doelgroep.

Trefwoorden: sportdeelname, beleid, volwassenen, laag inkomen, gemeenten

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding.....	6
1.1 Inleiding.....	6
1.2 Bestaand beleid in Nederland	7
1.3 Doel en onderzoeksvragen.....	10
2. Methode.....	11
2.1 Interviews.....	11
2.1.1 Participanten	11
2.1.2 Dataverzameling	12
2.1.3 Data-analyse.....	13
2.2 Documentanalyse.....	13
3. Resultaten	15
3.1 Achtergrondgegevens gemeenten en organisaties.....	15
3.2 Invulling van gemeentelijk beleid.....	17
3.3 Regelingen.....	20
3.4 Partijen & organisaties	21
3.5 Uitvoering van het beleid/programma	22
4 Discussie.....	24
5. Conclusie	28
Literatuurlijst.....	29
A. Bijlage.....	32
I Informatiebrief onderzoek en toestemmingsformulier	32
II Leidraad.....	34
III Codeboom	35

Definities en afkortingen:

BRC: Brede Regeling Combinatiefuncties

CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek

Laag inkomen: In dit onderzoek wordt de volgende definitie van Sociaal en Cultureel Planbureau gehanteerd; iedereen met een inkomen lager dan het niet-veel-maar-toereikend criterium. Dit criterium houdt naast de basisbehoeften ook rekening met de minimale kosten van ontspanning en sociale participatie (Goderis et al., 2018). Deze uitgaven zijn niet strikt noodzakelijk, maar veel mensen beschouwen ze wel als zeer wenselijk (Hoff et al., 2009).

VNG: Vereniging van Nederlands Gemeenten

VSG: Vereniging Sport en Gemeenten

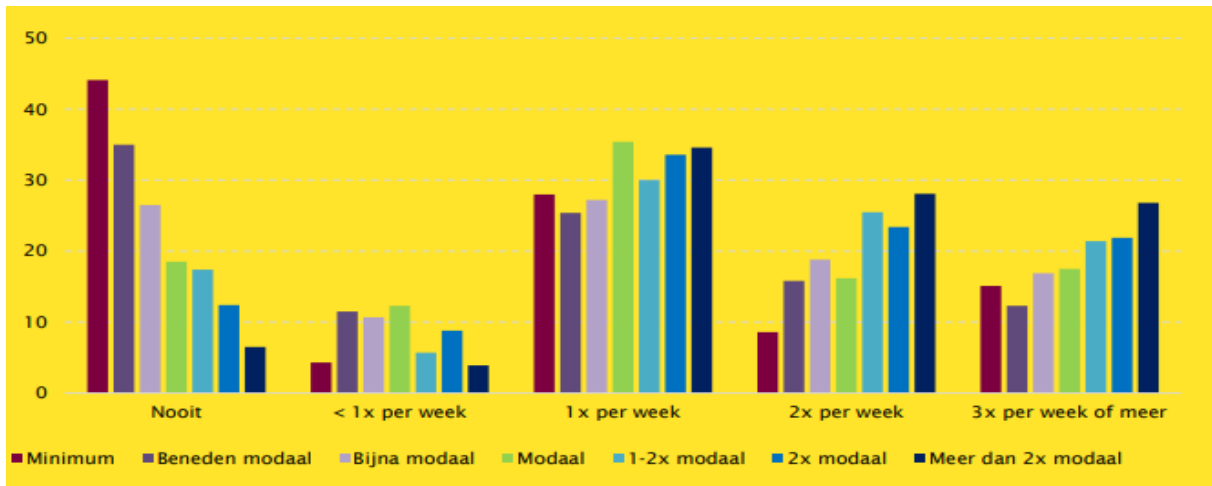
VWS: (Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport

1. Introductie

1.1 Inleiding

Voor het eerst in de geschiedenis is in Nederland een Sportakkoord in het leven geroepen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [VWS], 2018). Dit akkoord is opgesteld in juni 2018 om ervoor te zorgen dat alle mensen in Nederland kunnen en blijven sporten. Sport inclusief maken is één van de doelstellingen binnen het Sportakkoord. Dit betekent dat er door iedereen gesport kan worden zonder belemmeringen. Een voorbeeld van een belemmering voor sportdeelname zijn financiële belemmeringen voor mensen met een laag inkomen (Lagendijk, Duijvestijn & Deelen, 2018). De laatst beschikbare cijfers over armoede in Nederland van het Sociaal Cultureel Planbureau komen uit 2017. Toen leefden 939.000 mensen in armoede (onder het niet-veel-maar-toereikend criterium). Dit is 5,7% van de inwoners in Nederland (Hoff & van Hulst, 2019). De doelstelling om sport inclusief te maken binnen het Sportakkoord richt zich onder andere op deze groep in de samenleving, die mogelijke barrières ervaart tot actieve deelname aan sport en tot lidmaatschap van sportclubs (Collins, 2004; O'Driscoll et al., 2014).

Verschillende onderzoeken in Europa brachten aan het licht dat een laag inkomen de sportdeelname beïnvloedt en dat het veel minder waarschijnlijk is dat mensen met een laag inkomen deelnemen aan sport (Hartmann-Tews, 2006; Van Bottenburg, Rijnen & Van Sterkenburg, 2005; Van Tuyckom, Scheerder & Bracke, 2010). Deze trend is terug te zien in cijfers over sportdeelname van Nederland. Van alle Nederlanders doet 53% wekelijks aan sport en is één op de drie Nederlanders lid van een sportclub (Hoogendoorn & De Hollander, 2016). Echter, bij mensen met een lage sociaaleconomische status, mensen met een migratieachtergrond, ouderen, chronisch zieken en mensen met een lichamelijke beperking doet ongeveer 20-43% wekelijks aan sport (Hoogendoorn & De Hollander, 2016). Ook is deze groep minder vaak lid van een sportclub (15-24%) (Hoogendoorn & De Hollander, 2016; Lagendijk, Duijvestijn & Deelen, 2018). In een factsheet van Fitters & Hoekman (2019) is de sportfrequentie van mensen van verschillende huishoudinkomensgroepen onderzocht, hieruit blijkt dat bijna de helft van mensen met een laag inkomen nooit sport (Figuur 1). Wanneer het huishoudinkomen toeneemt, wordt het percentage mensen dat niet sport lager. Van de mensen uit de hoogste inkomensgroep sport 6,5% nooit. Ook valt op dat van de inkomensgroepen die twee keer per week sporten, de mensen met een beneden modaal huishoudinkomen aanzienlijk lager is (Fitters & Hoekman, 2019). Deze cijfers tonen aan dat de sportdeelname van mensen met een laag inkomen in Nederland achterblijft ten opzichte van de sportdeelname van alle Nederlanders.

FIGUUR 1 SPORTFREQUENTIE VAN MENSEN VAN VERSCHILLENDE HUISHOUDINKOMENSGROEPEN IN NEDERLAND (IN PROCENTEN, N=1757) BRON: (FITTERS & HOEKMAN, 2019)

1.2 Bestaand beleid in Nederland

In Nederland is er momenteel beleid ingericht op het stimuleren van sport voor mensen met een laag inkomen door middel van regelingen. Dit beleid en deze regelingen zijn: het Nationaal Sportakkoord, de Brede Regeling Combinatiefuncties, het Armoedebeleid en Jeugdfonds en Volwassenenfonds Sport & Cultuur. In de volgende paragrafen worden deze regelingen uitgelegd en wordt hun rol in sportdeelname voor volwassen met een laag inkomen toegelicht op zowel nationaal als gemeentelijk niveau.

Nationaal Sportakkoord

Het Nationaal Sportakkoord is door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) samen met Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), Vereniging van Nederlands Gemeenten (VNG) en sportbonden (NOC*NSF) opgesteld in juni 2018. Het doel van het Sportakkoord is om de organisatie en financiën van de sport toekomstbestendig te maken, zodat iedere Nederlander een leven lang plezier kan beleven aan sporten en bewegen. Hierbij is het noodzakelijk dat lokale sportaanbieders, gemeenten en sportbonden geholpen worden in het opzetten en verbeteren van het sportaanbod (VWS, 2018). Binnen dit Sportakkoord zijn er zes deelakkoorden opgesteld;

BOX 1 DE ZES DEELAKKOORDEN VAN HET SPORTAKKOORD (VWS,2018)

1. *Inclusief sporten & bewegen*
2. *Duurzame sportinfrastructuur*
3. *Vitale sport- en beweegaanbieders*
4. *Positieve sportcultuur*
5. *Vaardig in bewegen*
6. *Topsport die inspireert*

Het eerste deelakkoord; 'Inclusief sporten & bewegen' is van belang voor mensen met een laag inkomen. Dit deelakkoord gaat over de inclusie van mensen die in sportdeelname belemmerd zijn door ouderdom, fysieke of mentale beperkingen, etnische achtergrond of sociale positie (VWS, 2018). Dit deelakkoord is erop gericht om deze belemmeringen op te heffen.

De maatregelen in dit deelakkoord worden genomen langs drie lijnen; bewustwording, borging en het wegnemen van belemmeringen. De bewustwording gaat over het vanzelfsprekend maken van inclusief sporten en bewegen, door middel van campagnes en het uitwisselen van kennis. Borging gaat over het borgen van activiteiten in regionale en/of lokale akkoorden, door middel van het opzetten van allianties. Het wegnemen van belemmeringen gaat om zowel de sociale, praktische als financiële toegankelijkheid en om de vindbaarheid van regelingen waar mensen met een beperking gebruik van kunnen maken (VWS, 2018)

De zes deelakkoorden van het Nationale Sportakkoord worden ook lokaal bij de gemeenten geïmplementeerd. Bijna alle gemeenten zijn bezig met deze implementatie waarbij ze aanspraak maken op financiële hulp van het Rijk. Volgens onderzoek van Reitsma, Pulles & van der Poel (2019) zijn sinds de peildatum van 8 november 2019 274 gemeenten bezig met het proces om een lokaal sportakkoord te sluiten onder leiding van een sportformateur bezig. Op het moment van de peildatum hebben 45 gemeenten al een uitvoeringsbudget aangevraagd voor 2020, om uitvoering te gaan geven aan het afgesloten akkoord. Onder deze gemeenten zijn de grootste vijf gemeenten van Nederland; Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Eindhoven (Reitsma, Pulles & van der Poel, 2019). Als lokaal een sportakkoord gesloten is, kan een gemeente het uitvoeringsbudget besteden aan een of meer thema's van het Sportakkoord.

Brede Regeling Combinatiefuncties

In de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) wordt aandacht besteed aan de betekenis die sport en/of cultuur heeft voor Nederland. Het doel van deze landelijke regeling is om mensen te motiveren voor deelname aan sport en/of cultuur. Combinatiefunctionarissen (ook wel buurtsportcoaches of cultuurcoaches genoemd) werken op lokaal niveau aan het mogelijk maken van een leven lang inclusief sporten, bewegen en beoefenen van culturele activiteiten voor iedereen. De buurtsportcoaches brengen vraag en aanbod bij elkaar, stimuleren diversiteit, helpen bij het opzetten van sport- en beweegaanbod en worden gestimuleerd om een opleiding tot sportkadercoach te volgen (Reitsma, Pulles & van der Poel, 2019). Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stellen via deze regeling geld beschikbaar voor gemeenten om combinatiefunctionarissen aan te stellen (Vereniging van Nederlandse Gemeenten [VNG], 2018). Het gaat hier om cofinanciering; gemeenten die deelnemen dragen 60% van de kosten bij, zelf en/of via lokale partners (LKCA, 2020). Gemeenten kunnen een aanvraag indienen om deel te nemen aan de regeling. Zij zijn hierover door de VNG en betrokken ministeries geïnformeerd. In totaal nemen 347 Nederlandse gemeenten (98%) deel aan de BRC (Pulles, van Stam, Heijnen & van Lindert, 2019). Op 1 september 2019 realiseerden zij in totaal 3.400 formatieplaatsen (fte) aan buurtsportcoaches, combinatiefunctionarissen en cultuurcoaches. Daarvan is 2.834 fte functionarissen bij 344 gemeenten werkzaam vanuit de sector sport en bewegen en 566 fte functionarissen bij 281 gemeenten vanuit de sector kunst en cultuur.

BRC is een instrument dat wordt ingezet voor de deelakkoorden in het Sportakkoord. Het ministerie van VWS, de VSG en VNG hebben mede naar aanleiding van het sportakkoord nieuwe afspraken gemaakt over de invulling van de BRC, ofwel de buurtsportcoachregeling. Een van de afspraken is dat met middelen vanuit het sportakkoord het aantal fte buurtsportcoaches met 650 wordt verhoogd (Reitsma, Pulles & van der Poel, 2019). De buurtsportcoaches zullen worden ingezet op het bevorderen van een inclusieve sport en het versterken van sport- en beweegaanbieders. Binnen BRC worden er diverse functionarissen ingezet op specifieke groepen die belemmeringen ervaren om deel te nemen aan sport & cultuur, zoals mensen met een laag inkomen. In totaal werken in Nederland 305 fte aan functionarissen met personen met een laag inkomen, lage sociaaleconomische status of armoede (Pulles, van Stam, Heijnen & van Lindert, 2019).

Armoedebeleid

Armoedebestrijding is een van de beleidsthema's van het kabinet (Beck, Dijk & Kenniscentrum Sport, 2016). Het armoedebeleid is een beleid van het kabinet om armoede tegen te gaan. Toetssteen voor het huidige armoedebeleid is dat ieder huishouden toegang heeft tot een inkomen op het basisbehoefte-niveau van het Nibud. Dat wil zeggen; voor basale zaken als voedsel, kleding en wonen (Lagendijk, Duijvestijn & Deelen, 2018). Het kabinet geeft vanaf 2017 structureel 100 miljoen euro extra per jaar uit voor het beleid tegen armoede en schulden. Gemeenten krijgen daarvan 85 miljoen en hebben daarmee een belangrijke functie binnen dit armoedebeleid (Rijksoverheid, n.d.). De gemeente heeft de taak om de toegang tot voorzieningen te organiseren en in te staan voor een toereikend bestaansminimum (Lagendijk, Duijvestijn & Deelen, 2018).

Op lokaal niveau bieden gemeenten vaak ondersteuning aan inwoners die door financiële beperkingen niet kunnen deelnemen aan sport (Hoekman & Reitsma, 2018). Bijna elke gemeente heeft een armoedebeleid dat zich richt op sport. Slechts 1 procent van alle 380 gemeenten in Nederland in 2018 heeft geen armoedebeleid gericht op sportdeelname (Hoekman & Eldert, 2019). Deze armoederegelingen zijn echter vrijwel geheel gericht op de leeftijdsgroep 'jeugd' (99%). Het lidmaatschap voor een sportvereniging voor jeugd wordt in bijna alle armoederegelingen vergoed (94%). Slechts 35 procent van de armoederegelingen geldt ook voor volwassenen. Een groot deel van de gemeenten maakt gebruik van het Jeugdfonds Sport & Cultuur (zie volgende paragraaf). Gemeenten maken ook gebruik van eigen armoede regelingen (36%). In deze gemeenten wordt deelname aan sport, vrije tijd en culturele activiteiten mogelijk gemaakt voor inwoners met een laag inkomen, door bijvoorbeeld het aanbieden van stadspassen.

Jeugdfonds en volwassenenfonds sport & cultuur

Het Jeugdfonds Sport & Cultuur maakt het mogelijk dat kinderen en jongeren uit gezinnen met weinig geld, toch kunnen sporten of iets aan cultuur kunnen doen. Jeugdfonds Sport & Cultuur is een regeling die contributie betaalt voor kinderen uit gezinnen waar te weinig geld is voor sportieve of creatieve lessen en in bepaalde gevallen de benodigde attributen (Jeugdfonds Sport & Cultuur, 2018). Het Jeugdfonds Sport & Cultuur wordt gefinancierd uit zowel publieke als private fondsen. De inkomsten worden voor 90% gehaald uit subsidiering van landelijke, provinciale en lokale overheden. De overige 10% is afkomstig van fondsen, bedrijven en donaties van particulieren. Het Jeugdfonds Sport & Cultuur

is een sterke uitvoeringspartner van gemeenten. In 63% van de gemeenten in Nederland wordt het armoedebeleid geregeld via het landelijke Jeugdfonds Sport & Cultuur.

Onderzoek naar de haalbaarheid voor een sportfonds voor volwassenen in de steden Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven laat zien dat er ook behoefte is aan een sportfonds met een financiële regeling voor volwassenen met een minimuminkomen (Lagendijk, Duijvestijn & Deelen, 2018). In februari 2020 is het eerste fonds voor volwassenen gelanceerd, het Volwassenenfonds Sport & Cultuur (Team Sportservice, 2020a). Met deze regeling worden volwassenen in armoede ondersteund. Het Volwassenenfonds is een initiatief dat is ontstaan uit en met steun van de partijen die het deelakkoord Inclusief sporten en bewegen uit het Sportakkoord ondertekend hebben. Deze partijen zijn Sportkracht12 (de overkoepelende organisatie van de provinciale sportorganisaties), NOC*NSF, VSG, Ouderenfonds, MEE, het Jeugdfonds Sport & Cultuur, Stichting Life Goals, Fonds Gehandicaptensport en de John Blankenstein Foundation. Momenteel zijn twee gemeenten aangesloten bij het Volwassenenfonds Sport & Cultuur, de gemeenten Hillegom en Nieuwkoop (SportKnowHowXL, 2019). Deze twee gemeenten deden al een jaar voor de officiële lancering van het Volwassenenfonds mee met een pilot. Vermoedelijk zal het Volwassenenfonds Sport & Cultuur de komende jaren groeien en een grotere plek krijgen binnen het sportbeleid van gemeenten in Nederland.

1.3 Doel en onderzoeksvragen

Mensen met een laag inkomen sporten aanzienlijk minder. Het Nationale Sportakkoord is opgesteld met als doel sporten inclusief te maken. Dat betekent dat de belemmeringen voor sportdeelname van mensen met een laag inkomen beslecht moeten worden. Ondanks dat bijna elke gemeente een armoedebeleid heeft met betrekking tot sport, focust het beleid zich vaak op kinderen. Tot nu toe wordt er weinig gefocust op volwassenen en is er nog weinig onderzoek gedaan naar de invulling van gemeentelijk beleid voor deze doelgroep. Daarom wordt er in dit onderzoek gefocust op gemeentelijk beleid omtrent sportdeelname voor volwassenen. Om te kijken hoe gemeenten sport meer inclusief kunnen maken, is het zinvol om eerst in kaart te brengen hoe het gemeentelijk beleid omtrent sportdeelname momenteel ingericht is en hoe de bestaande regelingen lokaal worden gebruikt.

Doel van het onderzoek is inzicht krijgen in het huidige beleid van gemeenten ten behoeve van sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Dit onderzoek beoogt bij te dragen aan de kennis over het huidige gemeentelijk beleid en de uitvoering van het beleid voor sportdeelname voor mensen met een laag inkomen. Uiteindelijk is het doel om met deze kennis het gemeentelijk beleid zo optimaal mogelijk in te richten zodat de sportdeelname van mensen met een laag inkomen wordt verhoogd.

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is:

- Hoe is het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen ingericht en wat is de uitvoering hiervan?

2. Methode

De onderzoeksvraag: ‘Hoe is gemeentelijk beleid ingericht met betrekking tot sporten voor volwassenen met een laag inkomen en wat is de uitvoering hiervan?’ is beantwoord door middel van een exploratief kwalitatief onderzoek. Een kwalitatief onderzoek is uitgevoerd om te onderzoeken hoe het beleid vorm is gegeven binnen gemeente en hoe de uitvoering van dit beleid wordt ervaren. Kwalitatief onderzoek wordt gebruikt om vragen te beantwoorden over de ‘wat’, ‘hoe’ en ‘waarom’ van een situatie, om te begrijpen hoe en waarom iets gebeurt (Williams, 2007). Het begrijpen van de situatie, ervaringen en interacties is belangrijker dan de generaliseerbaarheid van resultaten. Daarom zijn kwalitatieve onderzoeksmethoden meer geschikt bevonden dan de methoden van een kwantitatief onderzoek waarin vooral vragen als ‘hoe veel’ worden verklaard (Green & Thorogood, 2018).

Voor het kwalitatief onderzoek zijn interviews afgenomen en is gebruik gemaakt van documentanalyse. Er is gekozen voor een combinatie van interviews en documentanalyse omdat documentanalyse aanvulling geeft op de analyse van de interviews. Hierdoor kunnen specifieke gegevens en extra informatie worden toegelicht en kan een duidelijke conclusie worden getrokken op basis van beide resultaten.

2.1 Interviews

2.1.1 Participanten

Er is gekozen om experts te benaderen van verschillende gemeenten in Nederland en van landelijke organisaties die te maken hebben met sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Voor landelijke organisaties is gekozen omdat zij nauw samenwerken met gemeenten door heel Nederland en daardoor zicht hebben op hoe gemeenten hun beleid insteken. Daarnaast zijn gemeenten zelf benaderd om meer verdiepend inzicht te krijgen over hun beleid. Er is gekozen om gemeente Hillegom en Nieuwkoop te benaderen, omdat deze gemeenten meedoen met de pilot Volwassenenfonds Sport & Cultuur en dus al bezig zijn met beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Met experts worden werknemers bedoeld binnen de gemeenten en de landelijke organisaties die verantwoordelijk zijn voor of kennis hebben over (het beleid met betrekking tot) de sportdeelname voor mensen met een laag inkomen.

Voor de werving van experts zijn e-mails gestuurd naar 12 gemeenten en organisaties. Deze e-mails zijn in eerste instantie geadresseerd aan de algemene e-mailadressen van gemeenten en organisaties. Daarnaast zijn enkele mails direct gestuurd naar de experts wanneer deze contactgegevens bekend waren bij de onderzoeker. In deze e-mail werd het doel van het onderzoek uitgelegd, gevraagd wie binnen de gemeente of organisatie het meest betrokken was bij het onderwerp sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen en of de expert open stond voor een interview. Op de e-mails kwam een reactie van twee organisaties, namelijk Stichting Life Goals en Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Zo is er contact gelegd met een expert binnen beide organisaties. Vervolgens is de

sneeuwbal methode toegepast, waarbij na afloop van een interview met een expert werd gevraagd of ze andere geschikte experts kenden (Suri, 2011). Zo werd contact opgenomen met drie andere experts. In totaal zijn vijf experts geïnterviewd, die werkzaam zijn bij verschillende organisaties en gemeenten (Tabel 1). Drie experts zijn werkzaam binnen de organisaties Stichting Life Goals, Leger des Heils en Volwassenenfonds Sport & Cultuur als directeur of coördinator. Twee experts van de gemeenten Nieuwkoop en Utrecht zijn beleidsmedewerkers van het sport domein of het sociaal domein.

TABEL 1 OVERZICHT GEÏNTERVIEWDE ORGANISATIES EN GEMEENTEN

Organisaties:	Gemeenten:
Stichting Life Goals	Nieuwkoop
Leger des Heils	Utrecht
Volwassenenfonds Sport & Cultuur	

2.1.2 Dataverzameling

Tijdens de interviews is gebruik gemaakt van een semigestructureerde interviewtechniek. Volgens deze methode wordt vooraf een interviewgids opgesteld die bestaat uit uitgeschreven onderwerpen en vragen in een bepaalde volgorde (Bernard, 2011). Tijdens het interview geeft de semigestructureerde interviewtechniek mogelijkheid om naar aanleiding van de antwoorden van de geïnterviewde de volgorde van de vragen te veranderen en verdiepende vragen te stellen (Green & Thorogood, 2004; Saunders, Lewis & Thornhill, 2004).

Aan het begin van het interview is de expert ingelicht over het doel en aard van het onderzoek. Ook is de anonimiteit van de gegeven antwoorden en de vertrouwelijke verwerking van de gegevens met de deelnemer besproken. De geïnterviewde heeft een toestemmingsformulier getekend en daarbij toestemming gegeven om het interview wordt op te nemen (Bijlage I). De van tevoren opgestelde interviewgids werd gedurende het interview gebruikt als rode draad (Bijlage II). De onderwerpen die aan bod kwamen in het interview waren; het gemeentelijk beleid, gemeentelijke en nationale regelingen, sociale kaart van lokale partijen en organisaties, het bereik en data. De onderwerpen en vragen zijn afgestemd op de onderzoeksopdracht. De volgorde van de onderwerpen en vragen was afgestemd op de antwoorden van de geïnterviewde en varieerde per interview. Wanneer het interviewschema doorlopen was, werd de expert gevraagd of hij of zij zelf nog vragen en/of opmerkingen had. Ook werd de expert erop gewezen dat hij of zij altijd contact mocht opnemen als hij of zij later nog vragen of opmerkingen had. Als laatste werd de participant hartelijk bedankt voor

deelname. De interviews duurden tussen de 28 tot 55 minuten, met een gemiddelde van 40 minuten. De interviews werden opgenomen. Tijdens het interview zijn aantekeningen gemaakt ten behoeve van eventuele vervolgvragen of samenvattingen. De interviews vonden plaats van december 2019 tot en met februari 2020. De interviews zijn afgenomen op een kantoorplek of openbare vergaderruimte bij de betreffende gemeente of organisatie.

2.1.3 Data-analyse

De data-analyse heeft plaatsgevonden aan de hand van thematische coderingen. Dit is een methode voor het analyseren, identificeren en beschrijven van patronen binnen kwalitatieve gegevens. Met een inductieve benadering zijn thema's ontstaan tijdens de analyse van de inhoud van de gegevens door de onderzoeker (Braun & Clarke, 2006).

De zes fases uit de methode van Braun & Clarke (2006) zijn gebruikt bij het analyseren van de transcripten. De eerste fase is vertrouwd raken met de data, dit is gedaan door de interviews woordelijk te transcriberen. Hierbij werd de letterlijke tekst van de geluidsopnames overgenomen. Om nog meer vertrouwd te raken met de data zijn de transcripten uitgeprint en nogmaals goed doorgelezen. In de tweede fase werden codes gemaakt, interessante delen van de tekst die van belang kunnen zijn voor het onderzoek werden onderstreept en voorzien van een code. Hierna werd gekeken welke codes vaak terugkeerden en is er nagedacht over overkoepelende en gemeenschappelijke thema's. Een overzicht van de codes en thema's zijn weergegeven in een codeboom (Bijlage III). Deze thema's werden bottom-up bepaald. In de vierde fase werden de thema's beoordeeld op inhoud en relevantie. In de volgende fase werden de thema's vergeleken met elkaar op verschillen en overeenkomsten, thema's waar te weinig bewijs voor was zijn verwijderd. In fase vijf werden de thema's gedefinieerd, waarna in de laatste fase deze thema's konden worden verwerkt in het resultatenhoofdstuk van dit verslag. Interessante quotes werden aangehaald om het verhaal kracht bij te zetten en om de tekst levendiger te maken.

2.2 Documentanalyse

In beleidsdocumenten van gemeenten en organisaties, staat aanvullende informatie over het beleid per gemeente of organisatie. De documenten dienen als eerste stap van het in kaart brengen van beleidsvorming en uitvoering van sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. De documenten zijn gevonden door het zoeken op de websites van gemeenten en organisaties. De documentanalyse liep parallel met het uitvoeren van de interviews, hierdoor konden extra documenten worden geanalyseerd over de uiteindelijk geïnterviewde organisaties en gemeenten, aangezien dit op voorhand nog niet bekend was. Er is gezocht op landelijke nota's en nota's in de gemeenten Utrecht en Nieuwkoop en de organisaties Volwassenenfonds Sport & Cultuur.

Door de interviews met experts zijn nog twee vertrouwelijke documenten verkregen. Deze documenten zijn vertrouwelijk opgeslagen op de beveiligde schijf van het Mulier Instituut. Aan de expert is toestemming gevraagd voor het gebruik van de informatie in het document.

Beleidsdocumenten zoals sportnota's, bestuursakkoorden, websites en resultaten van enquêtes zijn in dit onderzoek gebruikt (Tabel 2).

TABEL 2 LIJST GEBRUIKTE DOCUMENTEN VOOR DOCUMENTANALYSE

Documenten:	Verkregen via:
College/bestuursakkoord	Website gemeente Nieuwkoop (Gemeente Nieuwkoop, 2019)
Sportnota Sportakkoord	Website Gemeente Utrecht (Gemeente Utrecht, 2019; Gemeente Utrecht, n.d.)
Resultaten enquête	Volwassenenfonds Sport & Cultuur (Team Sportservice, 2019)
Deelname cijfers Volwassenenfonds pilot	Gemeente Nieuwkoop (Team Sportservice, 2020)

Binnen de documenten zijn de stukken tekst die gingen over één of meerdere van de onderstaande onderwerpen gebruikt voor analyse:

- Sport(deelname)
- Laag inkomen
- Mensen in armoede
- Kwetsbare mensen

Deze stukken tekst uit de documenten zijn geanalyseerd op dezelfde manier als de interviews (Hoofdstuk 2.1.3). De tekst is bottom-up gecodeerd en ondergebracht onder de thema's die naar boven kwamen uit de interviews. Hierdoor zijn de resultaten samengenomen met de resultaten van de interviews. Dit wordt verder toegelicht in het volgende hoofdstuk.

Naar aanleiding van de bereikte gemeenten en organisaties voor interviews, is er aanvullende informatie opgezocht over deze gemeenten en organisaties. Daarvoor zijn de websites van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Stichting Life Goals en Leger des Heils gebruikt.

TABEL 3 LIJST GEBRUIKTE WEBSITES VOOR ACHTERGRONDGEGEVENS

Gegevens:	Websites:
Jaarverslag Leger des Heils	Leger des Heils (Leger des Heils, 2017)
Jaarverslag Stichting Life Goals	Stichting Life Goals (Stichting Life Goals, 2017)
Cijfers grootte gemeenten Utrecht en Nieuwkoop en Armoede in gemeenten Utrecht en Nieuwkoop	CBS (CBS Statline, 2019; CBS Statline, 2019a)

3. Resultaten

Het eerste deel van de resultaten geeft de achtergrondgegevens over de gemeenten en organisaties weer. Deze achtergrondgegevens helpen om de resultaten in een beter perspectief te plaatsen. In het tweede deel zijn de resultaten van de documentanalyse en interviews weergegeven aan de hand van de thema's: invulling van het gemeentelijk beleid, regelingen, partijen en organisaties en uitvoering van het beleid/programma.

3.1 Achtergrondgegevens gemeenten en organisaties

Gemeenten

Om een beter beeld te krijgen van de gemeenten zijn de inwonersaantallen per gemeente hieronder weergegeven (Tabel 4). Op basis van deze gegevens is te zien dat de gemeente Utrecht meer dan tien keer zoveel inwoners heeft als de gemeente Nieuwkoop.

TABEL 4 BEVOLKINGSCIJFERS VAN NEDERLAND, NIEUWKOOP EN UTRECHT VAN 2019. BRON: CBS STATLINE, 2019A

Regio's	Bevolking op 01-01-2019
Nederland	17 282 163
Nieuwkoop	28 628
Utrecht	352 866

Cijfers van het CBS laten zien dat de gemeente Utrecht absoluut en relatief meer mensen in armoede kent (Tabel 5). Gemeente Nieuwkoop heeft 3,2% van haar inwoners in de inkomenscategorie; 'inkomen tot de lage inkomensgrens', dit is minder dan het gemiddelde van Nederland (6,6%) en minder dan de gemeente Utrecht (8,8%)

TABEL 5 PERSONEN, HUISHOUDENS EN KINDEREN IN 2017 MET EEN INKOMEN TOT DE LAGE INKOMENSGRENS. BRON: CBS STATLINE, 2019

Regio's	Personen (x 1 000)	Personen relatief (%)	Particuliere huishoudens relatief (%)
Nederland	1070.3	6.6	8.2
Nieuwkoop	0.9	3.2	3.7
Utrecht	26,8	8,8	10,2

Organisaties

Volwassenenfonds Sport & Cultuur

Volwassenenfonds Sport & Cultuur is een nationale regeling in Nederland opgericht in februari 2020. Met deze regeling worden volwassenen in armoede ondersteund (Team Sportservice, 2020a). Zie de uitleg van deze regeling in Hoofdstuk 1.2 'Bestaande regelingen in Nederland'.

Stichting Life Goals

Stichting Life Goals is een organisatie in Nederland die kwetsbare mensen in de samenleving via sport in beweging brengt. Stichting Life Goals Nederland wil bijdragen aan een samenleving waarin niemand buitenspel staat. Stichting Life Goals richt zich op mensen boven de 18 jaar die om welke reden dan ook zijn vastgelopen in het leven. Bijvoorbeeld: dak- en thuislozen, statushouders, verslaafden, zwervjongeren, tienermoeders, ex-gedetineerden of verwarde personen die in de opvang zitten (Life Goals, 2017). Deze doelgroep van kwetsbare mensen heeft nauwelijks toegang tot het reguliere sportaanbod en heeft vaak te maken met armoedeproblematiek. Life Goals biedt deze doelgroep structurele sportprogramma's aan. Sinds september 2019 zijn er 24 actieve Life Goals Programma's in verschillende gemeenten (Life Goals, 2019).

Life Goals Nederland werkt als landelijke aanjager van lokale sportprogramma's voor kwetsbare mensen. Life Goals verbindt partijen, verspreidt kennis en voert lobbygesprekken voor deze doelgroep binnen de sportsector. Deze aanpak geeft concrete invulling aan de opgave van gemeenten en sportservicebureaus om sport in het sociale domein te realiseren. Om sportaanbod te verzorgen dat aansluit op de behoeften van de doelgroep heeft Life Goals Nederland een eigen methodiek ontwikkeld. Deze methodiek is gebaseerd op de praktijkervaringen en wordt ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Wageningen University is een van de partners. Al de Life Goals Programma's hanteren deze methodiek (Life Goals, 2017). De Life Goals Coördinator is verantwoordelijk voor de uitvoering en implementatie van het sportaanbod. De coördinator fungeert als centraal aanspreekpunt voor het sportaanbod voor kwetsbare mensen in de desbetreffende gemeente. Life Goals Nederland leidt deze coördinator op.

Leger des Heils

De Stichting Leger des Heils is een landelijk actieve organisatie met 250 vestigingen. Het Leger des Heils verleent materiële en immateriële ondersteuning aan mensen die een beroep doen op hulpverlening. De Stichting is actief op het gebied van de maatschappelijke opvang, gezondheids- en ouderenzorg, jeugdbescherming, jeugdhulpverlening, reclassering, preventie en maatschappelijk herstel en verslavingszorg (Leger des Heils, 2017). Het Leger des Heils heeft daarbij veel te maken met mensen met een laag inkomen.

Het Leger des Heils biedt arbeidsreïntegratieplaatsen aan voor hun doelgroep. Het hebben van werk of een andere zinvolle dagbesteding biedt mensen perspectief in het leven. De projectorganisatie 'Werk voor iedereen' is een innovatieprogramma van de Stichting, gericht op het begeleiden van cliënten naar betaald werk en vrijetijdsbesteding, zoals kunst, sport en vakanties. Het aantal

deelnemers nam toe van 6.509 in 2016 tot 7.242 in 2017 (11,3%). Ook heeft het Leger des Heils de uitbreiding van activiteiten op het gebied van sport & spel en kunst & theater doorgezet (Leger des Heils, 2017).

3.2 Invulling van gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen verschilt per gemeente. Vaak staat in het sportbeleid van gemeenten in Nederland wel iets over mensen met een laag inkomen, maar in hoeverre hier op gefocust wordt verschilt per gemeente. Volgens de experts van de organisaties kan dit komen omdat bij sommige (vaak kleinere) gemeenten de problematiek en de grootte van het aantal mensen in armoede minder is dan in andere gemeenten. Andere gemeenten willen zich wel focussen op sportdeelname voor volwassenen maar weten niet hoe ze dit moeten doen. Team Sportservice heeft in de zomerperiode van 2019 een enquête uitgestuurd naar 255 gemeenten in Nederland om te kijken naar het aanbod van en de vraag naar een Volwassenenfonds Sport & Cultuur (Team Sportservice, 2020). In deze enquête werd gevraagd of gemeenten een sport- of cultuurkans aanbieden aan volwassenen boven de 18 jaar, die te weinig financiële middelen hebben om deel te nemen aan sport- of cultuuractiviteiten. Van de 220 gemeenten die deze vraag hadden beantwoord, bieden 137 gemeenten (62,3%) een sportkans aan voor de inwoners met weinig financiële middelen, waarvan 132 hiernaast ook een cultuurkans aanbiedt. Van de 220 gemeenten bieden 83 gemeenten (37,7%) geen sport- of cultuurkans aan voor volwassenen met te weinig financiële middelen. Ook is de vraag gesteld of gemeenten interesse zouden hebben in een fonds voor volwassenen. Van de 178 gemeenten die de vraag hadden ingevuld hebben 134 gemeenten (75,3%) aangegeven hier interesse in te hebben (Team Sportservice, 2020). Hieruit blijkt dat er vanuit de gemeente behoefte is aan een fonds voor volwassenen met beperkte middelen, om zo mogelijkheden te creëren voor deze mensen om mee te doen aan sportieve of culturele activiteiten. De experts van de organisaties merken dat gemeenten steeds meer focussen op het beleid met betrekking tot sportdeelname voor mensen met een laag inkomen. Alle experts binnen de organisaties zeggen steeds meer aansluiting te kunnen vinden bij gemeenten in het kader van het Nationaal Sportakkoord of bij de lokale Sportakkoorden, onder het deelakkoord 'Inclusief sporten en bewegen'.

In het beleid van gemeente Utrecht is expliciet aandacht voor sportdeelname voor mensen met een laag inkomen. In de Sportnota en het Sportakkoord noemt de gemeente Utrecht te streven naar een inclusief sportklimaat; "We zorgen voor een passend en betaalbaar sport- of beweegaanbod" (Gemeente Utrecht, n.d., p. 7). De nieuwe rol van de gemeente in de maatschappelijke ondersteuning is de zorg voor jeugd, de participatie van kwetsbare inwoners en kansen bieden voor de sport. Om de kracht van sport nog beter te benutten wil de gemeente de samenwerking tussen sport en sectoren als gezondheid, onderwijs, welzijn, cultuur, jeugd en werk en inkomen verder versterken. Dit wil de gemeente doen door sportverenigingen, partners en bewoners uit te nodigen om mee te denken over kansrijke initiatieven voor de sport. De afgelopen jaren is er in de stad veel gebeurd op het gebied van sporten en bewegen. De gemeente heeft zich samen met haar partners ingezet om het sportaanbod

voor kwetsbare bewoners toegankelijk te maken. De gemeente werkt samen met Buurtteams die sport en bewegen als middel zien om het welzijn en de gezondheid van hun cliënten te verbeteren. Ook de eerstelijnsgezondheidszorg is overtuigd van het belang van sporten en bewegen. De gemeente wil komende jaren bewegen vaker inzetten als middel tot participatie. Hiermee wil de gemeente ervoor zorgen dat het beweegaanbod voor kwetsbare inwoners beter bekend wordt en stimuleren dat partijen (sportaanbieders, sportverenigingen, cliëntenorganisaties en sporters zelf) elkaar beter weten te vinden (Gemeente Utrecht, n.d.). In de gemeente Utrecht wordt een stadspas aangeboden voor mensen met een laag inkomen (de U-pas). De U-pas wordt gezien als een belangrijk middel om te zorgen dat iedereen mee kan doen aan sport en cultuur, ongeacht iemands inkomen. Met de U-pas kunnen mensen meedoen aan sportieve en culturele activiteiten; abonnementen op sport, muzieklessen of een dagje weg. Op de U-pas is een budget beschikbaar gesteld. Dit budget is afhankelijk van de leeftijd van de gebruiker. De jeugd kan voor €250 per jaar besteden aan sportieve en culturele activiteiten. Volgens de expert is het budget wat op de U-pas staat voor een volwassene €120. Hierbij werd de opmerking gemaakt dat dit budget vaak tekortschiet om een jaar contributie te betalen bij een sportvereniging. De mensen kunnen hiermee net een jaarabonnement voor een fitnessschool betalen. Maar voor een jaar lidmaatschap bij een andere sportvereniging zouden de mensen zelf nog geld moeten bijleggen.

In het beleid van gemeente Nieuwkoop wordt sinds 2019 gefocust op sportdeelname voor mensen met een laag inkomen. Dit doet de gemeente door gebruik te maken van Volwassenenfonds Sport & Cultuur. In gemeente Nieuwkoop was tot twee jaar geleden geen beleid voor sportdeelname van volwassenen met een laag inkomen. De gemeente is wel op de hoogte van de toename van het aantal gezinnen in Nieuwkoop dat een inkomen onder de armoedegrens heeft. De gemeente heeft als doelstelling dat niemand opgroeit of leeft in armoede en pakt armoede aan met een armoedebeleid. In het armoedebeleid van gemeente Nieuwkoop ligt de focus vooral op kinderen en worden volwassenen niet genoemd. De gemeente benoemt in het armoedebeleid het heel belangrijk te vinden dat kinderen een goede start in het leven maken en niet hoeven op te groeien in armoede. De gemeente is aangesloten bij het Jeugdfonds Sport en Cultuur en biedt voor kinderen van minima een kinderpakket aan. In de voorjaarsnota van 2019 begint de gemeente zich te ontwikkelen op het gebied van sport. Hierbij wordt er gefocust op sport en bewegen beschikbaar maken voor alle inwoners beschikbaar te maken (Gemeente Nieuwkoop, 2019). Er is een nieuwe visie op sport- en bewegen ontwikkeld, met als uitgangspunt het Nationaal Sportakkoord. “De uitdaging om samen met sportaanbieders en maatschappelijke partijen een visie op sport en bewegen op te stellen heeft voor ons een hoge prioriteit.” (Gemeente Nieuwkoop, 2019, p. 18). In de huidige situatie is het beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen van gemeente Nieuwkoop ingericht met het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. De expert van gemeente Nieuwkoop gaf aan dat er signalen kwamen vanuit de inwoners dat er behoefte was aan een beleid zoals Jeugdfonds Sport & Cultuur maar dan voor volwassenen. De gemeente heeft dit opgepakt. In eerste instantie is een stadspas overwogen, maar dit bleek te duur voor het budget van de gemeente. Daarom heeft de gemeente Team Sportservice benaderd met de vraag naar een fonds voor volwassenen. Team Sportservice is hiermee aan de slag gegaan en heeft gezorgd dat de gemeente Nieuwkoop in mei 2019 kon starten met een pilot van Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Met dit fonds wordt een budget van

225€ per persoon beschikbaar gesteld voor volwassenen met een laag inkomen. Zij kunnen dit besteden aan contributie van bijna al het sport en cultuuraanbod. Het is niet de bedoeling dat mensen dit budget uitgeven aan losse activiteiten of cursussen die na een aantal weken zijn afgelopen, maar dat de mensen met een laag inkomen op deze manier bijvoorbeeld een heel sportseizoen bij een reguliere sportvereniging mee kunnen doen. De expert benoemde dat contributie van alle sporten betaald konden worden met dit budget. Echter is het budget van de fonds voor cultuur vaak te weinig. Het budget is bijvoorbeeld niet toereikend om een jaar lang muzieklessen te volgen. Daarnaast maken deelnemers uit dit voorbeeld ook kosten voor de aanschaf of huur van een muziekinstrument.

De experts benadrukken dat verbeteringen mogelijk zijn aan de manier waarop gemeenten het beleid inrichten. Volgens een expert is er vaak weinig prioriteit vanuit gemeenten op de sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Wanneer een gemeente moet bezuinigen is sportstimulering vaak een kostenpost waar de gemeente geen geld meer voor heeft.

“We zien bij sommige gemeenten dat als er geen geld is, dat ze moeten bezuinigen. Dan zie je vaak dat op onze tak wordt bezuinigd, dat daar geen geld voor over is.”
(Expert 1)

Een andere expert geeft aan dat gemeenten nog erg gescheiden zijn in domeinen. Het beleid van een gemeente zou beter werken als dezelfde wethouder gaat over sport en over welzijn in plaats van twee gescheiden posten. Deze gescheidenheid in domeinen kwam ook naar voren in de interviews van de gemeenten. De sportstimulering van mensen met een laag inkomen zit tussen twee beleidsdomeinen in binnen de gemeente en daarom is communicatie tussen deze twee domeinen belangrijk. Meer verbinding tussen het sociale domein en het sport domein van een gemeente, kan het beleid ten goede komen. Ook introduceerde een expert van een organisatie het idee om één organisatie centraal te stellen en verantwoordelijk te maken over uitvoering van beleid bij meerdere gemeenten.

“Het zou veel makkelijker zijn als je één organisatie verantwoordelijkheid geeft over een provincie; ga dit maar gewoon doen. In plaats van dat je bij elke gemeente het wiel weer opnieuw moet uitvinden.” (Expert 2)

Voor het inrichten van het beleid moet er rekening worden gehouden met de doelgroep. De doelgroep van mensen met een laag inkomen wordt door de experts vaak gezien als een complexe doelgroep. Dit komt omdat drie van de vijf experts de groep mensen met een laag inkomen laten vallen onder de groep van kwetsbare mensen. Gemeente Utrecht benadrukte bijvoorbeeld dat de gemeente binnen het beleid de inwoners met een laag inkomen niet als aparte doelgroep zien, maar dat deze groep binnen de groep ‘kwetsbare Utrechtse’ valt. Bij het inrichten van het beleid focust de gemeente bijvoorbeeld op mensen die wonen in wijken die gezien worden als achterstandswijken: Zuidwest, Noordwest en Overvecht. Bij de groep van kwetsbare mensen komt vaak meerdere problematieken kijken. Deze mensen hebben vaak problemen in meerdere aspecten van hun leven. Dit zorgt ervoor dat de experts het lastig vinden om beleid op deze doelgroep in te richten, omdat er met veel problematieken rekening moet worden gehouden.

“De doelgroep is heel complex en heeft veel meer lastige parameters.” (Expert 3)

Ook wordt de groep mensen met een laag inkomen als complex ervaren door een expert omdat deze mensen vaak een onzichtbare doelgroep vormen. Mensen met een laag inkomen hebben vaak geen financiële middelen en zijn weinig te zien op openbare plekken zoals sportverenigingen. Er is weinig groepsvorming waardoor deze doelgroep moeilijk te bereiken is. Een expert gaf aan dat er geen sprake is van groepsvorming op basis van financiële middelen, terwijl een gedeelde etnische achtergrond bijvoorbeeld wel vaak groepsvorming in de hand lijkt te werken. Twee experts van de organisaties vermelden dat ze zien dat hun doelgroep niet aan het sporten is, terwijl de doelgroep dat wel zou willen, maar drempels ervaart. Alle experts van de organisaties proberen toch de complexe doelgroep aan het sporten te krijgen, door nauw betrokken te zijn met gemeenten en zo de focus binnen het gemeentelijk beleid te leggen op hun doelgroep.

3.3 Regelingen

Een paar regelingen zijn genoemd die gemeenten en organisaties gebruiken als ondersteuning van het beleid voor sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Dit zijn de regelingen die de experts van de gemeenten en organisaties benoemden en is geen volledige lijst van alle regelingen. Experts van beide gemeenten geven aan diverse regelingen te hebben voor jeugd. Zo zijn ze beide aangesloten bij het Jeugdfonds Sport & Cultuur en de stichting Leergeld. Gemeente Utrecht gebruikt het Jeugdfonds Sport & Cultuur alleen als regeling op het gebied van cultuur. Voor het gebied van sport hebben ze een eigen jeugd fonds; het Paul Verweel Sportfonds. Dit fonds wordt door de expert gezien als een groter succes dan Jeugdfonds Sport, omdat ze met het Paul Verweel Sportfonds meer kinderen kunnen bereiken met hetzelfde budget door een efficiëntere invulling te geven aan het fonds. Over de efficiëntere invulling werd niet verder ingegaan door de expert.

“Jeugdfonds Sport hebben wij nu in eigen handen genomen en dat wordt heel goed gevonden, dat is een succes.” (Expert 5)

Voor de doelgroep volwassenen hebben de gemeenten naast de bijstand, U-pas en Volwassenenfonds Sport & Cultuur geen regelingen met betrekking tot sportstimulatie. De experts van de organisaties maken landelijk gebruik van het Oranjefonds. Dit is een Nederlandse stichting die aan stichtingen en verenigingen financiële middelen verstrekt ter versterking van de sociale kant van de samenleving (Oranjefonds, 2019). Daarnaast proberen de organisaties via loterijen geld te krijgen. Ook gebruiken ze de lokale Sportakkoorden om aansluiting te vinden voor eventuele subsidieaanvragen bij de gemeente. Verder proberen de organisaties die lokaal sport aanbieden gebruik te maken van de lokale Sportakkoorden om meer aansluitingen te vinden bij andere partijen voor eventuele samenwerking. Ook maken organisaties gebruik van de BRC om zo buurtsportcoaches aan te kunnen stellen voor hun programma's. De expert van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur geeft aan dat er ook wordt geprobeerd om geld te krijgen van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, maar dat was nog niet gelukt. De organisaties ontvangen dus hulp en aansluitingen van het Sportakkoord en de BRC. Voor financiële middelen maken de organisaties gebruik van het Oranjefonds en financiële bijdrage van gemeenten om het sportaanbod aan te kunnen bieden.

3.4 Partijen & organisaties

Het beleid van gemeenten wordt uitgevoerd in samenwerking met verschillende partijen en/of organisaties. De organisaties en gemeenten hebben over het algemeen een goed beeld van de lokale partijen en organisaties die betrokken zijn bij hun doelgroep en met wie ze kunnen samenwerken.

Gemeente Utrecht heeft samenwerkingen met SportUtrecht, sportverenigingen en sportaanbieders die aangesloten zijn bij de U-pas. Daarnaast zijn er in de gemeente netwerken rondom bepaalde thema's. Zo is er een netwerk rondom maatschappelijke opvang dat zich bezighoudt met sport voor de doelgroep. In dit netwerk komen diverse organisaties samen; Leger des Heils, Stichting Life Goals, Pretty Woman, Tussenvoorziening, Altrecht, Geestelijke Gezondheidszorg. Binnen dit netwerk wordt samengewerkt met werknemers van de eerdergenoemde partijen. Volgens de expert is er soms overlap in de doelgroep, omdat je de mensen niet in een hokje kan plaatsen. Zo zijn niet alle mensen die in maatschappelijke opvang zitten per definitie arm en vice versa. De samenwerking met partijen uit dit netwerk wordt beoordeeld als goed. De gemeente neemt zelf ook deel aan dit netwerk. De gemeente geeft aan goed contact te hebben met de partijen die subsidie ontvangen. De gemeente beschouwt ook SportUtrecht als oren en ogen in de wijk. Zij hebben lokaal contact met Buurteams voor volwassenen.

Gemeente Nieuwkoop heeft samenwerkingen met lokale partijen of organisaties die zich inzetten voor sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Zo is er 'Tom in de Buurt' een lokale sportaanbieder waar gymlessen voor vrouwen met een laag inkomen worden verzorgd. Ook lokale initiatieven worden door de expert aangekaart. De bibliotheek heeft een wandelgroep voor mensen die een steuntje in de rug nodig hebben, zoals laaggeletterden. Ook worden er in de gemeente modderlopen (mud-runs) georganiseerd door lokale sportverenigingen voor een klein bedrag.

De organisaties Stichting Life Goals en Leger des Heils werken lokaal samen met diverse partijen en organisaties. Dat is per gemeente verschillend, maar er is altijd wel samenwerking met de gemeente, zorginstellingen, sportverenigingen en sportservice organisaties. Deze partijen vormen samen vaak lokaal een coalitie die ongeveer eens in de maand samenkomt voor overleg. De rol van Stichting Life Goals en Leger des Heils is het aansturen of het opleiden van coaches en coördinatoren. Allemaal met als doel om sport toegankelijk te maken voor de doelgroep. De expert van Volwassenenfonds Sport & Cultuur werkt samen met de ondertekenaars van het Sportakkoord, dit zijn; NOC NSF, VSG, Sportkracht 12, ministerie van VWS, Ouderenfonds, Stichting Life Goals, Bas van den Goor Foundation en Leger des Heils. Al deze partijen zitten op inclusief sporten en bewegen. Deze partijen ondersteunen gezamenlijk dezelfde ambitie waar ze zich aan committeren binnen het deelakkoord Inclusief Sporten; "De ambitie van de alliantie inclusief sporten en bewegen is dat iedere Nederlander een leven lang moet kunnen sporten en bewegen. Belemmeringen worden weggenomen en de alliantie richt zich daarom op belangrijke randvoorwaarden voor inclusief sporten en bewegen; financiële toegankelijkheid, praktische toegankelijkheid, vindbaarheid en sociale toegankelijkheid." (Team Sportservice, 2019)

3.5 Uitvoering van het beleid/programma

De uitvoering van het beleid van gemeente Nieuwkoop betreft de pilot van Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Dit wordt door de expert als goede manier ervaren om mensen te kunnen laten participeren aan de maatschappij. Voor zover de expert op de hoogte was, werd de pilot van Volwassenenfonds Sport & Cultuur alleen ingevuld met sportactiviteiten. Ook was de expert verbaasd door het hoge aantal deelnemers. Toch is er nog een deel van de doelgroep die geen gebruik maakt van het fonds. Daarom is het doel van het fonds om het aantal aanmeldingen volgend jaar te verdubbelen. De doelgroep wordt benaderd via intermediairs. Het bestaan van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur wordt op dit moment onder de aandacht bedacht in het nieuwsblad van de gemeente en op de Facebookpagina van de gemeente. Volgens de laatste tellingen van februari 2020 hebben 64 inwoners van Nieuwkoop een aanvraag gedaan voor Volwassenenfonds Sport & Cultuur. De deelnemers hebben allemaal gekozen om gebruik te maken van sportactiviteiten. Hierbij is de meest gekozen voor een jaar zwemmen of fitness. De intermediairs via wie de aanvragen binnen zijn gekomen zijn bijna allemaal werkzaam bij de gemeente Nieuwkoop. Slechts enkele aanvragen kwamen binnen via een intermediair van Tom in Buurt, Kwadraad en Stichting Mee.

Het beleid van Utrecht is gericht op de U-pas. Hierbij stuurt de gemeente naar iedere inwoner met een laag inkomen een U-pas op. In 2019 waren er ongeveer 30.000 volwassenen die de U-pas in bezit hadden. Toch maakt ongeveer de helft geen gebruik van de stadspas. Volgens de expert lag dit deels aan te weinig kennis over wat er met de U-pas gedaan kan worden. Het zou ook kunnen dat het budget van €120 te weinig is voor het lidmaatschap dat de gebruikers zouden willen, en dat ze het daarom maar niet gebruiken. De stadspas wordt veruit het meest ingezet voor sport. Verdere details zijn niet bekend. Het kan zijn dat de mensen een fitnessabonnement nemen, deelnemen aan losse sportactiviteiten of zelf bijbetalen voor een lidmaatschap bij een reguliere sportaanbieder. De U-pas is volgens de expert een belangrijk middel voor toegang tot sport, wat de inwoners anders niet zouden doen. De U-pas wordt verder nog gepromoot door buurtsportcoaches en beweegmakelaars, via een informatieboekje en mails.

De uitvoering van de programma's van de geïnterviewde organisaties richten zich allemaal op aanbieden van sport voor kwetsbare mensen. De experts van de organisaties beschouwen hun programma's als een goede manier om de doelgroep aan het sporten te krijgen. De experts zijn trots dat ze al een groot deel van de doelgroep hebben kunnen laten sporten.

“We hebben een super goed project staan met veel partners.” (Expert 2)

De experts geloven allemaal dat sporten veel goeds doet voor mensen met een laag inkomen. Ze horen ervaringen van deelnemers die het heel leuk vinden om in een positieve omgeving te zijn of die noemen dat ze een nieuwe 'familie' hebben gevonden. Ook zou sport zorgen dat mensen lekkerder in hun vel zitten en bijdragen aan de zelfredzaamheid van de mensen.

Alle experts geven aan meer mensen te willen bereiken met hun sportaanbod, maar het bereiken van de mensen wordt als lastig ervaren. Een genoemd voorbeeld is dat mensen met een inkomen net boven bijstandsuitkering een lastige groep is om te bereiken.

“Mensen met een inkomen tot 100 procent bereiken is bijvoorbeeld makkelijk, dat is iedereen met een bijstandsuitkering. Maar de mensen van 100 tot 110 procent van het sociaal minimum vinden en bereiken is heel lastig.” (Expert 4)

Ook het blijven stimuleren van de mensen met een laag inkomen wordt als lastig ervaren door de experts. Daarnaast is bij de experts niet bekend of mensen die gebruik maken van de regeling ook voor langere tijd blijven sporten. De experts vinden het nog een lastige opgave om het aanbod te blijven stimuleren bij de doelgroep zien. Dit kost veel energie en tijd.

“Aanbod creëren lukt wel, maar om de mensen daadwerkelijk te vinden en te blijven stimuleren is de grootste uitdaging.” (Expert 1)

De doelgroep wordt nu bereikt via intermediairs, buurtsportcoaches en medewerkers van zorginstellingen. Door gebruik te maken van mond-tot-mondreclame, posters en websites wordt het programma gepromoot onder de doelgroep. De experts zijn bezig met het verkleinen van de financiële drempels van het sportaanbod om zo de doelgroep te bereiken. De experts proberen de mensen met een laag inkomen duidelijk te informeren over het sportaanbod en de regelingen. Beide gemeenten noemden dat een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van buurtsportcoaches en deelnemers een rijker beeld kan geven van hoe mensen het best benaderd kunnen worden.

Ondanks dat de experts tevreden zijn met de uitvoering van het beleid, maakten de experts nog een paar kanttekeningen aan de uitvoering van het beleid. Allereerst noemden de experts van de gemeenten dat het niet mogelijk is om iedereen te bereiken. Van de groep mensen met een hoger inkomen wil ook niet iedereen sporten, dus binnen de groep mensen met een laag inkomen zijn er ook mensen die niet willen sporten. Daarnaast hebben volwassenen vaak een drukker leven dan kinderen, omdat ze bijvoorbeeld een gezin hebben en bovendien vaak ook meer zorgen en stress ervaren. Als tweede kanttekening werd de stap van het programma of fonds naar regulier aanbod uitgelicht door de experts. Het beleid is nu zo geregeld dat zodra iemand net te veel verdient om in aanmerking te komen voor de regelingen, deze persoon geen recht meer heeft op het aanbod. Maar de financiële stap naar deelname aan regulier sportaanbod is te groot. Hierbij stelden een paar experts voor dat er een tussenstap met gereduceerd tarief nodig is om de mensen niet in een gat te laten vallen na het programma of fonds.

4 Discussie

Het doel van dit onderzoek was inzicht te krijgen in het huidige beleid van gemeenten ten behoeve van sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Naar aanleiding van dit doel was de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: 'Hoe is het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen ingericht en wat is de uitvoering hiervan?'. De belangrijkste resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabel (Tabel 5).

TABEL 5 SAMENVATTING BELANGRIJKSTE RESULTATEN

Thema's	Samenvatting resultaten
Invulling van het gemeentelijk beleid	<ul style="list-style-type: none">• Aandacht voor sportstimulatie voor mensen met een laag inkomen in het gemeentelijk beleid is toegenomen• Invulling van beleid verschilt per gemeente;<ul style="list-style-type: none">○ U-pas (Utrecht)○ Volwassenenfonds Sport & Cultuur (Nieuwkoop)
Regelingen	<ul style="list-style-type: none">• Voor volwassenen wordt gebruik gemaakt van de volgende regelingen;<ul style="list-style-type: none">○ Oranjefonds○ Volwassenenfonds Sport & Cultuur
Partijen en organisaties	<ul style="list-style-type: none">• Op nationaal niveau wordt er samengewerkt met de ondertekenaars van het deelakkoord Inclusief Sporten• Op lokaal niveau worden samenwerkingen gevormd met de gemeente, zorginstellingen, sportverenigingen en sportservice organisaties
Uitvoering van het beleid/programma	<ul style="list-style-type: none">• De uitvoering van het beleid wordt positief ervaren• Een groot deel van de doelgroep is al aan het sporten

De aandacht voor sportstimulatie voor mensen met een laag inkomen in het gemeentelijk beleid is sinds de start van het Nationaal Sportakkoord toegenomen. Veel gemeenten hebben beleid dat gericht is op sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Zo heeft de gemeente Utrecht de U-pas en gemeente Nieuwkoop Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Inrichting van het gemeentelijk beleid kan verbeterd worden door binnen het gemeentelijk beleid prioriteit voor de doelgroep te verhogen en de domeinen sport en sociaal welzijn binnen een gemeente meer met elkaar te verbinden. Op dit moment maken gemeenten meer gebruik van regelingen voor jeugd dan voor volwassenen. Voor volwassen maken de gemeenten en organisaties gebruik van het Oranjefonds en het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. De organisaties ontvangen hulp en aansluitingen door het Sportakkoord en de BRC. Er zijn al diverse partijen en organisaties die zich nationaal of lokaal bezighouden met het aanbieden van sport voor de doelgroep. Op nationaal niveau wordt er samengewerkt met de ondertekenaars van het Sportakkoord, de nationale organisaties en fondsen. Lokaal zijn er netwerken/coalities met de gemeente, sportaanbieders en zorginstellingen van de betreffende gemeente. Uitvoering van het beleid wordt door de experts als positief beoordeeld. Er is al een groot deel van de doelgroep aan het sporten met het huidige beleid. Het is belangrijk om nog

meer mensen te bereiken en te blijven stimuleren. De grens van het beleid wordt aangegeven door de experts. De stap naar regulier aanbod is in het huidige beleid te groot.

In de resultaten kwam naar voren dat er in het land behoefte is aan een fonds voor volwassenen. Dit bleek uit de resultaten van de enquête die verstuurd is naar alle gemeenten met de vraag of er behoefte is aan een fonds voor volwassenen (Team Sportservice, 2019). De behoefte vanuit gemeenten naar een fonds voor volwassenen kwam ook naar voren in de resultaten van de interviews. Gemeente Nieuwkoop had bijvoorbeeld behoefte aan een beleid voor volwassenen met een laag inkomen, maar wist niet hoe ze dit konden regelen. Daarom heeft de gemeente hulp ingeschakeld van Team Sportservice. Deze behoefte van gemeenten naar een fonds voor volwassenen kwam ook naar voren in onderzoek naar de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven door Lagendijk, Duijvestijn & Deelen (2018).

Het percentage gemeenten met een regeling voor volwassenen met een laag inkomen ten behoeve van sportbeoefening is 62,3%. Van de gemeenten die de vraag hadden ingevuld bieden 37,7% geen sport- of cultuurkansen aan voor volwassenen met te weinig financiële middelen. Daar is nog winst te boeken, aangezien de sportdeelname van volwassenen sterke verschillen naar inkomen laat zien (Fitters & Hoekman, 2019; Hoogendoorn & De Hollander, 2016). Een manier waarop gemeenten hun beleid nog beter kunnen inrichten is door de domeinen sport en sociaal welzijn meer te integreren. Zo kan het beleid dat een overlap heeft met beide domeinen beter functioneren. Deze scheiding in domeinen binnen gemeenten speelt al langer. Volgens Hoogendoorn & De Hollander (2016) is er onvoldoende verbinding tussen zorg, sociale wijkteams en sportaanbieders voor succesvolle beweegstimulering.

Een ander punt dat naar voren kwam is dat het Nationaal Sportakkoord sport als doel heeft en in het akkoord niet ingaat op maatschappelijke effecten van sportdeelname (VWS, 2018). Uit de interviews bleek dat de experts sport zien als middel in plaats van als doel. De experts noemden herhaaldelijk dat ze met het aanbieden van sport hopen dat sport de doelgroep helpt op het gebied van maatschappelijke integratie en dat de mensen daardoor uit de problemen en schulden komen. Op lokaal niveau wordt het Sportakkoord uitgebreider uitgewerkt en worden maatschappelijke voordelen aan het sporten gekoppeld. Zoals toenemende maatschappelijke participatie en gezondheidsvoordelen.

Experts zagen mensen met een laag inkomen vaak als onderdeel van de groep kwetsbare mensen. Wanneer gemeenten uitgaan van een brede groep kwetsbare inwoners, is het een stuk moeilijker om hier beleid op in te richten. De kwetsbare doelgroep heeft bijna altijd op meerdere terreinen problemen, zoals laaggeletterdheid, wat vraagt om een specifieke benadering (Van den Muijsenbergh, Van Weel-Baumgarten, Teunissen & Van Weel, 2019). Ook is de groep kwetsbare mensen vaak moeilijk te bereiken. De kwetsbare mensen staan niet altijd ingeschreven op een adres en als er wel adresgegevens bekend zijn, kloppen deze soms niet. Daarnaast leest deze groep niet vaak brieven van

onbekende instanties. Daarom kost het bereiken van deze groep veel moeite en tijd (Atkinson & Flint, 2001; Van den Muijsenbergh, Van Weel-Baumgarten, Teunissen & Van Weel, 2019).

Dit onderzoek heeft zowel beperkingen als sterke punten. In dit exploratieve onderzoek is in kaart gebracht hoe het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen is ingericht. Voor zover bekend is er nog niet eerder een onderzoek verricht naar dit onderwerp. In dit onderzoek zijn vijf experts geïnterviewd. Deze experts waren volledig op de hoogte van het onderwerp en hebben op alle vragen volledige antwoorden gegeven. De experts waren allemaal van een andere gemeente of organisatie, waardoor een verscheidenheid van invalshoeken over het beleid gehoord werd.

Het zoeken naar experts bleek een langdurig proces te zijn, omdat er weinig respons kwam op de mails. Slechts een zesde deel (15%) van de mails werd beantwoord. Ook het verdere mailcontact verliep moeizaam, met veel herinneringsmails en weinig of geen respons. Hierdoor veranderde de aanpak van het onderzoek en zijn er minder experts benaderd dan gepland. Ook de operationalisering van de doelgroep is ook een mogelijke beperking van dit onderzoek. Hoewel de focus gericht was op mensen met een laag inkomen, interpreteerden de experts tijdens de interviews de doelgroep soms als kwetsbare mensen. Deze verschillen in interpretatie op basis van inkomen en kwetsbare groepen van de doelgroep is mogelijk van invloed op resultaten. Het aantal experts kan voor een beperking in dit onderzoek hebben gezorgd, omdat niet nog meer invalshoeken over het beleid gehoord kon worden. Hierdoor is er geen saturatie van de resultaten bereikt. Toch is er een redelijk goed beeld ontstaan van bestaand beleid wat betreft sportdeelname voor volwassenen en hadden gemeenten en organisaties vaak een vergelijkbaar beeld van het beleid.

Ook het gebruik van de sneeuwbal methode voor het benaderen van experts heeft een beperking kunnen vormen binnen het onderzoek. Deze methode leidt tot een bias in selectie van experts, omdat er gebruik wordt gemaakt van opgedane contacten. Op deze manier zijn experts benaderd die al bekend zijn met beleid voor sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Met kwalitatief onderzoek is er een kans dat de respondenten sociaalwenselijke antwoorden kunnen geven. Dit kan in dit onderzoek zijn versterkt omdat de experts door de sneeuwbal methode wisten dat iemand anders hen had opgegeven om benaderd te worden voor dit interview. Misschien hebben de experts hun best gedaan om te laten zien dat ze al bezig zijn met het beleid voor sportdeelname voor mensen met een laag inkomen.

Aanbevelingen die uit de discussie volgen zijn:

- Ik zou het Mulier Instituut aanbevelen om in vervolgonderzoek meer experts te interviewen rondom het thema gemeentelijk beleid over sportdeelname van mensen met een laag inkomen. Een uitgebreider onderzoek kan meer gemeenten en organisaties benaderen voor interviews, op die manier kan er meer inzicht verkregen worden hoe het gemeentelijk beleid ingericht is in Nederland met betrekking tot sportstimulatie voor mensen met een laag inkomen. Mogelijk zijn er nog meer gemeenten die zelf sport aanbieden voor deze doelgroep.

- Daarnaast is het interessant voor het Mulier Instituut om in toekomstig onderzoek ook andere experts te interviewen, zoals buurtsportcoaches en de doelgroep zelf. Er zijn nog veel dingen die we niet weten, zoals het aantal keren dat het sportaanbod wordt gebruikt. Hier hebben de buurtsportcoaches, die dichter op de doelgroep staan meer zicht op. Daarnaast is er niet bekend of mensen die gebruik maken van sportaanbod daadwerkelijk blijven sporten. Het spreken met mensen die meedoen aan of juist zijn gestopt met een sportregeling geeft inzichten over hoe je het best deze doelgroep kan blijven stimuleren. Dit kan ook inzicht geven in de kloof tussen het sportprogramma en regulier aanbod.
- Een andere aanbeveling voor toekomstig onderzoek vanuit Mulier Instituut of andere onderzoeksinstituten is om specifieke doelgroepen te definiëren en om te kijken wat hun behoefte zijn. Sinds het Nationaal Sportakkoord wordt er meer gefocust op het thema; 'inclusief sporten'. De experts in dit onderzoek deelden de groep van mensen met een laag inkomen vaak in onder de groep van kwetsbare mensen. Hierdoor is de vraag ontstaan over hoe goed de toegenomen focus uitpakt voor de specifiekere groepen die onderverdeeld zijn bij de groep kwetsbare mensen. Er bestaat een gevaar op verminderde aandacht voor de problemen van een specifieke doelgroep, wanneer je iedereen op één hoop veegt.
- Mijn aanbeveling voor Nederlandse gemeenten is om gebruik te maken van Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Voor de gemeenten die beleid willen inrichten op sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen maar niet weten hoe, kan Volwassenenfonds Sport & Cultuur een uitkomst bieden. Het scheelt de gemeenten veel tijd en energie om te kiezen voor een bestaand fonds in plaats van zelf een fonds op te richten. De pilot van Volwassenenfonds Sport & Cultuur werd erg positief bevonden om volwassenen met een laag inkomen aan het sporten te helpen.
- Daarnaast is mijn aanbeveling voor gemeenten om mensen met een laag inkomen centraal te stellen binnen het beleid en om de domeinen sport en sociaal welzijn met elkaar te verbinden. Het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor mensen met een laag inkomen kan verbeterd worden door de prioriteit voor de doelgroep niet uit het oog te verliezen en rekening te houden met de financiële drempels die zij ervaren. Ook kan het gemeentelijk beleid verbeterd worden door de domeinen sport en sociaal welzijn binnen een gemeente meer met elkaar te verbinden. Als de medewerkers van deze domeinen rond de tafel gaan zitten, kunnen ze alle informatie over sportbeleid en over de regelingen voor mensen met een laag inkomen bundelen.

5. Conclusie

Aanleiding van dit onderzoek was het achterblijven van de aandacht voor gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen en de achterblijvende sportdeelname van deze doelgroep. Het is belangrijk om de financiële belemmeringen weg te halen voor deze doelgroep, zodat zij meer geïnccludeerd worden in sportdeelname. Dit onderzoek heeft inzicht gegeven in het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen.

Door de invoering van het Sportakkoord wordt er meer aandacht besteed op gemeentelijk niveau om sport beschikbaar te stellen voor iedereen. In het gemeentelijk beleid wordt er sinds het Sportakkoord wel gefocust op het thema 'inclusief sporten', maar de invulling en uitvoering verschilt per gemeente. Gemeenten weten niet altijd hoe ze het beleid moeten invullen en geven aan dat er behoefte is aan een fonds voor volwassenen. Het Volwassenenfonds Sport & Cultuur is recentelijk opgestart en kan hier een uitkomst in bieden. Met hulp van regelingen en door samenwerking met partijen en organisaties wordt er bij gemeente Utrecht en Nieuwkoop sport aangeboden voor mensen met een laag inkomen. Hierdoor is een deel van de doelgroep al aan het sporten. Het is belangrijk om nog meer mensen te bereiken en huidige deelnemers te blijven stimuleren. Het bereiken en blijven stimuleren van deelnemers werd als lastig ervaren door de gemeenten en organisaties. Dit kan komen door de interpretatie van de groep mensen met een laag inkomen samennemen met de groep kwetsbare mensen. De experts zagen mensen met een laag inkomen vaak als onderdeel van de groep kwetsbare mensen.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek is om meer experts en andere experts te interviewen, zoals buurtsportcoaches en de doelgroep zelf. Daarnaast wordt aanbevolen om specifieke doelgroepen te definiëren en om te kijken wat hun behoefte zijn. Dit kan nog meer inzicht geven in het gemeentelijk beleid en de beweegredenen van de mensen om mee te doen of te stoppen met het sportaanbod. Om het beleid met betrekking tot sportdeelname voor mensen met een laag inkomen beter in te kunnen richten, is het voor Nederlandse gemeenten aan te raden om gebruik te maken van Volwassenenfonds Sport & Cultuur, om mensen met een laag inkomen centraal te stellen binnen het beleid en om de domeinen sport en sociaal welzijn met elkaar te verbinden.

Literatuurlijst

- Atkinson, R., & Flint, J. (2001). Accessing hidden and hard-to-reach populations: Snowball research strategies. *Social research update*, 33(1), 1-4.
- Beck, R., Dijk, D., & Kenniscentrum Sport (2016, maart). Boks het armoedebelid voor elkaar!. *Sport & Gemeenten* (pp. 72-74)
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- CBS StatLine (2019). Laag en langdurig laag inkomen; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2019). Verkregen op 12/03/2020 via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84641NED/table?dl=3416F>
- CBS Statline (2019a). Regionale kerncijfers Nederland. Verkregen op 10-03-2020 via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table?ts=1584027483126>
- Collins, M. (2004). Sport, physical activity and social exclusion. *Journal of sports sciences*, 22(8), 727-740.
- Fitters, R. & Hoekman, R. (2019). Sportdeelname van volwassenen met laag inkomen. Utrecht: Mulier Instituut.
- Gemeente Nieuwkoop (2019). Voorjaarsnota 2019. Verkregen op 20/02/2020 via <https://www.nieuwkoop.nl/document.php?m=74&fileid=272738&f=2b57224a9a8ed5dd9588c35bea394e42&attachment=0&c=211118&preview=1&previewcode=8a68810cf773d9a2a05f4dbcb7221031>
- Gemeente Utrecht (2019). Utrechts Sportakkoord. Iedereen in Utrecht kan sporten en bewegen. Verkregen op 20/02/2020 via <https://www.sportutrecht.nl/wp-content/uploads/2019/06/Utrechts-Sportakkoord.pdf>
- Gemeente Utrecht (n.d.). Sportnota 2017-2020 Utrecht sportief en gezond. Verkregen op 20/02/2020 via <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/thematisch-beleid/sport/2016-08-Sportnota-Utrecht-sportief-en-gezond.pdf>
- Goderis, B., van Hulst, B., Schut, J. M. W., & Ras, M. (2018). De SCP-methode voor het meten van armoede. SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hartmann-Tews, I. (2006). Social stratification in sport and sport policy in the European Union. *European Journal for Sport and Society*, 3(2), 109-124.
- Hoekman, R. & Eldert, P. van (2019). Monitor financiële aspecten van lokaal sportbeleid 2018. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hoekman, R. & Reitsma, M. (2018). Sport in collegeprogramma's 2018-2022: samen, duurzaam en gezond. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hoff, S. en B. van Hulst (2019). Wat is armoede?. In: Armoede in kaart: 2019. Geraadpleegd op 07/02/2020 via <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2019/wat-is-armoede>.

- Hoff, S. J. M., Soede, A., Vrooman, C., van Gaalen, C., Luten, A. & Lamers, S. (2009). Genoeg om van te leven: Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud. SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hoogendoorn, M. P. & De Hollander, E. L. (2016). Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen. RIVM Briefrapport 2016-0201. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Jeugdfonds Sport & Cultuur (2018). Jaarverslag 2018. Verkregen op 01/03/2020 van <https://jeugdfondssportencultuur.nl/wp-content/uploads/2019/07/Jeugdfonds-Sport-Cultuur-Nederland-Jaarverslag-2018.pdf>
- Legendijk, E., Duijvestijn, P., & Deelen, I. (2018). Haalbaarheid 'Sportfonds voor volwassenen': adviesrapport. Amsterdam: DSP-groep
- Leger des Heils (2017). Jaarverslag 2017. Verkregen op 10-03-2020 via <https://www.legerdesheils.nl/jaarverslagen>
- Life Goals (2019). Onze impact. Verkregen op 12-03-2020 via <http://stichtinglifegoals.nl/onze-impact/>
- Life Goals. (2017). Jaarverslag 2017. Verkregen op 10-03-2020 via http://stichtinglifegoals.nl/wpcontent/uploads/2018/07/LifeGoalsNederland_Jaarverslag2017_Digital.pdf
- LKCA (2020). Brede Regeling Combinatiefuncties (2019-) Verkregen op 30/01/2020 op: <https://www.lkca.nl/beleid/cultuurcoach/subsidieregeling>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2018). Nationaal Sportakkoord: sport verenigt Nederland. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- O'Driscoll, T., Banting, L. K., Borkoles, E., Eime, R., & Polman, R. (2014). A systematic literature review of sport and physical activity participation in culturally and linguistically diverse (CALD) migrant populations. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 16(3), 515-530.
- Oranjefonds (2019). Jaarverslag 2019. Verkregen op 20/02/2020 via <https://jaaroverzicht.oranjefonds.nl/jaarverslag-2019-oranje-fonds/>
- Pulles, I., van Stam, W., Heijnen, E. & van Lindert, C. (2019). Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties 2019. Utrecht: Mulier Instituut.
- Pulles, I., van Stam, W., Heijnen, E. & van Lindert, C. (2019). Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties 2019. Utrecht: Mulier Instituut.
- Reitsma, M., Pulles, I. & van der Poel, H., (2019). Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. Voortgangsrapportage november 2019. Utrecht: Mulier Instituut.
- Rijksoverheid (n.d.). Armoede verminderen. Verkregen op 01/03/2020 op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/armoedebestrijding/armoede-verminderen>
- SportKnowHowXL (2019). Jeugdfonds Sport & Cultuur krijgt volwassen broer. Verkregen op 10/11/2020 op <https://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en->

achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/119302/jeugdfonds-sport--cultuur-krijgt-volwassen-broer

Suri, H. (2011). Purposeful sampling in qualitative research synthesis. *Qualitative research journal*, 11(2), 63.

Team Sportservice (2019). Inventarisatie Volwassenenfonds enquête 2019. (Vertrouwelijk)

Team Sportservice (2020). Cijfers pilot gemeente Nieuwkoop. (Vertrouwelijk)

Team Sportservice (2020a). Het Volwassenenfonds maakt sport en cultuur voor iedereen toegankelijk. Verkregen op 27/02/2020 op <https://www.teamsportservice.nl/actueel/nieuws/het-volwassenenfonds-maakt-sport-en-cultuur-voor-iedereen-toegankelijk/>

Van Bottenburg, M., Rijnen, B., & van Sterkenburg, J. C. (2005). *Sports participation in the European Union: Trends and differences*. Arko Sports Media/WHJ Mulier Institute.

Van den Muijsenbergh, M., van Weel-Baumgarten, E., Teunissen, E., & van Weel, C. (2019). Sociaal kwetsbare groepen in onderzoek en de praktijk. *Huisarts en wetenschap*, 62(11), 56-59.

Van Tuyckom, C., Scheerder, J., & Bracke, P. (2010). Gender and age inequalities in regular sports participation: A cross-national study of 25 European countries. *Journal of sports sciences*, 28(10), 1077-1084.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (2018). Bestuurlijke afspraken Brede Regeling Combinatiefuncties. Den Haag: VNG.

VWS (2018). Cultuur en recreatie – Sport. Staatscourant 2018-10-16. Nationaal Sportakkoord.

Williams, C. (2007). Research methods. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 5(3).

A. Bijlage

I Informatiebrief onderzoek en toestemmingsformulier

Informatiebrief

Onderwerp: Gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen.

Informatie en doel:

Ik ben Aranka Windmeijer en dit onderzoek is onderdeel van mijn stage voor de opleiding Communicatie, Gezondheid en Levenswetenschappen aan de Wageningen Universiteit. Dit onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met Mulier Instituut. Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de werking van het gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen. Middels interviews met experts van gemeenten en organisaties zal ik het beleid voor volwassenen met een laag inkomen in kaart brengen en kijken naar de ervaringen en belevingen van medewerkers over dit beleid.

Gang van zaken onderzoek:

U neemt deel aan een interview van ongeveer een uur waarin vragen zullen worden gesteld over het gemeentelijk beleid van sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen, de sociale kaart en het bereik van het beleid. Van het gesprek wordt een audio-opname gemaakt. Het transcript van het interview wordt gebruikt voor analyse. Het interview wordt opgenomen zodat het terug kan worden geluisterd bij de verdere uitwerking van het interview.

Vertrouwelijkheid gegevens:

Uw privacy is en blijft maximaal beschermd. Onderzoeksgegevens worden geanonimiseerd. Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht. Uw antwoorden zullen vertrouwelijk behandeld worden en uw naam zal niet genoemd worden in het rapport of eventuele publicaties die voortkomen uit dit interview. Eventueel gebruikte citaten van dit interview in het rapport zullen niet herleidbaar zijn. De audio-opnamen, formulieren en andere documenten die in het kader van deze studie worden gemaakt of verzameld, worden opgeslagen op het beveiligde (versleutelde) netwerk van Mulier Instituut. De opnames zullen alleen toegankelijk zijn voor de onderzoekers van het project en na afloop van het onderzoek vernietigd worden.

Vrijwilligheid:

Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Zonder opgaaf van redenen kunt u uw deelname voortijdig afbreken. Mocht u na afloop bezwaar hebben dan mag u zich later altijd nog terugtrekken uit het onderzoek. De opnames zullen dan verwijderd worden.

Op aanvraag kunt u vanaf ongeveer twee weken na het interview een samenvatting van het interview opgestuurd krijgen. U heeft ook de mogelijkheid om op aanvraag het gehele transcript opgestuurd te krijgen.

Als u vragen of opmerkingen heeft, kan er contact worden opgenomen met de onderzoeker Aranka Windmeijer via telefoon (06-30176174) of via de mail (a.windmeijer@mulierinstituut.nl)

Toestemmingsformulier

Onderwerp: Gemeentelijk beleid met betrekking tot sportdeelname voor volwassenen met een laag inkomen.

Met het ondertekenen van dit formulier bevestig ik te zijn ingelicht over doel en gang van zaken van het onderzoek.

- Ik verklaar hierbij op voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard en methode van het onderzoek.
- Ik geef toestemming om mijn gegevens te gebruiken, voor de doelen die zijn genoemd. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan mij worden gevraagd.
- Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is. Ik ben me ervan bewust dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.
- Ik geef de onderzoeker(s) toestemming om tijdens het interview geluidsopnames te maken en notities te maken.
- Ik weet dat de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen zien. Zelf heb ik het recht om de wijze waarop mijn gegevens zijn opgeslagen in te zien.

Naam:

Organisatie/gemeente:

Functie:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Ik verklaar hierbij dat ik deze deelnemer voldoende heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt die de toestemming van de deelnemer zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte op een wijze waardoor ik er zeker van ben dat de informatie de deelnemer bereikt heeft.

Naam onderzoeker:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

II Leidraad

Interviewguide

Algemene informatie

Gemeente/organisatie:

Persoon geïnterviewd (functie in organisatie):

Kunt u uitleggen wat jullie doen in kader van sport?

Sportakkoord

- Ben je bekend met het Nationaal Sportakkoord?
- Wat doen jullie in kader van het Nationaal Sportakkoord?

Gemeentelijk beleid:

- In hoeverre heeft u zicht op gemeentelijk beleid om volwassenen aan het sporten te helpen?
 - Wat houdt dit beleid in?
 - Wat vindt u van dit beleid?
- Welke minimaregelingen zijn er voor sport/bewegen in de gemeenten beschikbaar?
- Werken jullie samen met landelijke of bovenlokale regelingen? (Denk onder andere aan Jeugdfonds Sport & Cultuur, Stichting Armoedefonds, Leerwerk)
 - Zo ja, welke regelingen?
- Werken jullie samen met gemeentelijke regelingen?
 - Zo ja, welke regelingen?

Sociale kaart partijen en organisaties:

- Met welke partijen/organisaties in de gemeenten werken jullie samen? Met wie zitten jullie aan tafel?
 - Welke landelijke of bovenlokale organisaties?
 - Welke gemeentelijke organisaties?
- Welke rol/taak vervullen deze organisaties?
- Hoe werken deze partijen samen?

Bereik:

- Hoe worden de kwetsbare mensen bereikt en gemotiveerd?
- Wat is het bereik van jullie programma?
 - Is er sprake van over- of onderbenutting?
- Wat vinden de doelgroepen van het programma die geboden wordt?

Data:

- Verzamelen jullie cijfers over de doelgroep?
 - Zijn deze openbaar?
 - Wat voor inzichten/opbrengsten geeft dit?

Wilt u nog iets zeggen wat ik vergeten ben te vragen?

Zijn er nog vragen/opmerkingen?

III Codeboom

Thema	Code	Sub code	Sub thema
Invulling gemeentelijk beleid	A		
Beleid		A1	Verschillend beleid per gemeente Sportnota's U-pas Volwassenenfonds Sport & Cultuur
Mening invulling gemeentelijk beleid		A2	Inrichten van beleid Bezuinigingen bij gemeenten Gepolderd
Doelgroep		A3	Doelgroep niet aan het sporten Complexe doelgroep om te bereiken Minder focus op doelgroep bij gemeentelijk beleid
Regelingen	B		
Landelijke regelingen		B1	Volwassenenfonds Sport & Cultuur, Oranjefonds
Gemeentelijke regelingen		B2	Jeugdfonds Sport & Cultuur, BRC, lokale Sportakkoorden
Partijen en organisaties	C		
Samenwerking		C1	De ondertekenaars van het deelakkoord Inclusief Sporten
Netwerken		C2	Samenwerkingen met de gemeente, zorginstellingen, sportverenigingen en sportservice organisaties
Uitvoering	D		
Toepassing beleid		D1	Manier van uitvoeren Ervaringen
Data deelnemers		D2	Deelnemerscijfers
Kanttelingen uitvoering		D3	Niet iedereen wil sporten Kloof van programma naar regulier sportaanbod